

Publiskais pārskats par sabiedriskā labuma organizāciju darbību 2020.gadā un aktualitātēm

Ievads	1
1. SLO un to darbības analīze	3
1.1. SLO skaits	3
1.2. SLO ieņēmumi	5
1.3. Ziedotāji SLO.....	9
1.4. Par ziedojumiem izmantotie nodokļu atvieglojumi.....	11
1.5. SLO nomaksātie nodokļi.....	16
1.6. Sabiedriskā labuma darbības rezultāts	16
1.7. Sabiedriskā labuma veicināšana	17
1.8. Valsts atbalsts SLO Covid – 19 seku likvidēšanai	18
2. SLO darbības vērtēšana.....	19
3. SLO sektora aktualitātes.....	20

Ievads

Finanšu ministrija (turpmāk tekstā – FM) veido valsts politiku sabiedriskā labuma jomā¹. Atbilstoši FM nolikumam, “Publiskais pārskats par sabiedriskā labuma organizāciju darbību 2020.gadā un aktualitātēm” tiek sagatavots, lai informētu sabiedrību par sabiedriskā labuma organizāciju (turpmāk – SLO) darbības mērķiem un sasniegtajiem rezultātiem².

Sabiedriskā labuma organizāciju likums (turpmāk – Likums) stājās spēkā 2004.gada 1.oktobrī un tā mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju sabiedriskā labuma darbību.

Likumdevējs ir noteicis, ka nevalstiskai organizācijai (turpmāk tekstā – NVO), kas pretendē uz SLO statusu, ir jādarbojas noteiktajās sabiedriskā labuma jomās. Sabiedriskā labuma mērķim jāizriet no organizācijas statūtiem un tieši jāatspoguļojas organizācijas darbības mērķos un metodēs. Likuma 2.pants īpaši izceļ sabiedriskā labuma darbības jomas, kas ir:

- labdarība;
- cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzība;
- pilsoniskas sabiedrības attīstība;
- izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšana un slimību profilakse;
- sporta atbalstīšana;
- vides aizsardzība;
- palīdzības sniegšana katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās;
- sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšana.

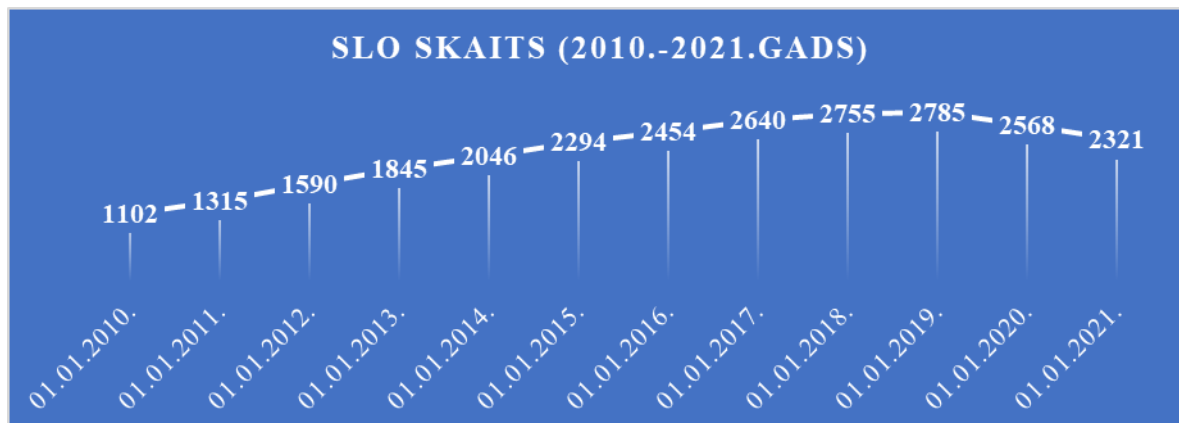
SLO praktiskā līmenī vislabāk pārzina sabiedrības jeb labuma guvēju vajadzības un spēj savlaicīgi reaģēt uz pārmaiņām, vienlaikus sniedzot atbalstu un kopīgi ar valsts sektoru sniedzot sabiedrisko labumu. SLO var raksturot kā valsts sektora partneri.

¹ 2018.gada 28.novembra Finanšu ministrijas reglamenta nr. Nr. 12-4/12, 55.7.punkts

² 2003.gada 29.aprīļa Ministru kabineta noteikumu Nr.239 “Finanšu ministrijas nolikums”, 22.punkts

1. SLO un to darbības analīze

Pēdējos desmit gados ir vērojama sabiedriskā labuma sistēmas dinamiska attīstība (gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi) – kopš 2010.gada līdz pat 2019.gadam SLO skaits gandrīz trīskāršojies, taču sākot ar 2019.gadu SLO skaits pakāpeniski samazinās, kas ir saistīts ar Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk tekstā – VID) mērķtiecīgu darbu, skaidrojot SLO būtību un organizāciju darbības atbilstību SLO būtībai, kā rezultātā daļa organizāciju, izvērtējot savas darbības atbilstību SLO sektoram, ir atteikušās no SLO statusa. Savukārt 2020.gadā nozīmīgu ietekmi uz SLO sektoru atstāja Covid-19 radītā krīze.

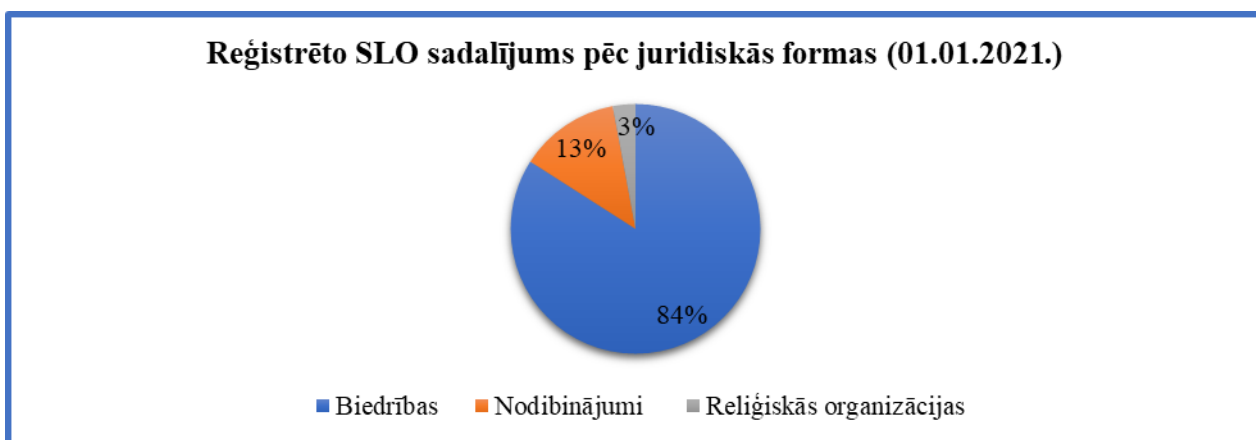

1.attēls. SLO skaits (2010-2021.gads). Avots: VID dati

Kā redzams 1.attēlā, no 2010.gada līdz 2018.gadam SLO skaits ar katru gadu strauji pieauga, taču kopš 2018.gada ir vērojams mērens pieaugums, 2019.gada 1.janvārī sasniedzot maksimālo SLO skaitu – 2785. Turpmākos gadus SLO kopējais skaits samazinājās: 2019.gadā par 217 organizācijām jeb par 7,79%, savukārt 2020.gadā par 247 organizācijām jeb 9.62%³.

1.1. SLO skaits

Pēc VID datiem, 2021.gada 1.janvārī SLO statuss bija 2321 organizācijai, no tām 1951 ir biedrības, 302 – nodibinājumi un 68 – reliģiskās organizācijas (skatīt 2.attēlu).⁴

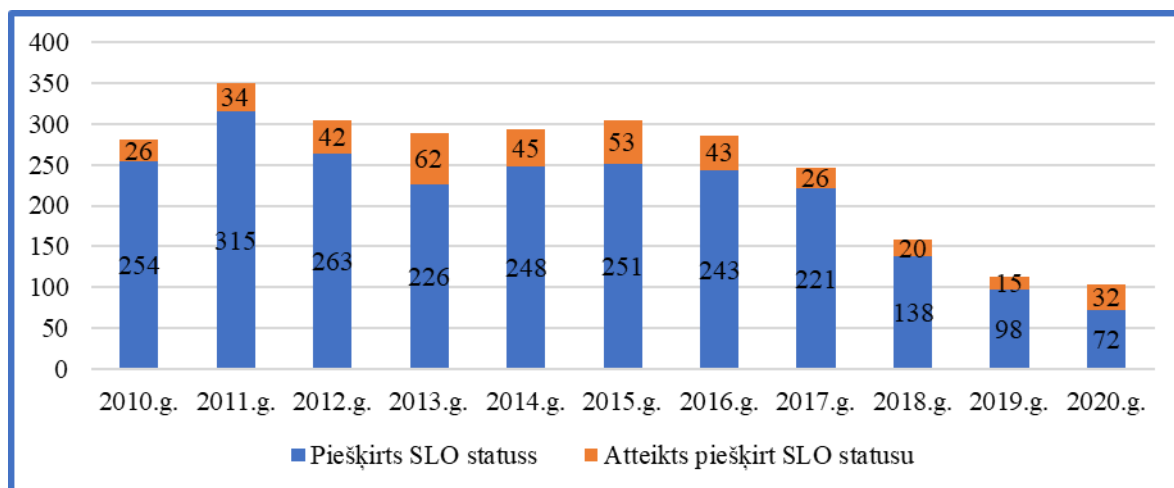

2.attēls. Reģistrēto SLO sadalījums pēc juridiskās formas (01.01.2021.). Avots: VID dati

³ VID sniegtā informācija par 2020.gadu (01.01.2021.)

⁴ Turpat.

Sabiedriskā labuma komisija (turpmāk – SLK) izskata NVO iesniegumus par SLO statusa piešķiršanu un izvērtē konkrētās NVO atbilstību SLO statusam. Savukārt VID, pamatojoties uz SLK motivētu atzinumu, pieņem lēmumu. Sākot ar 2015.gadu vērojama tendence, ka NVO iesniegumus par SLO statusu piešķiršanu iesniedz arvien mazāk. SLK 2020.gadā izskatīja un sagatavoja motivētu atzinumu par 104 NVO iesniegumiem par SLO statusa piešķiršanu - 72 organizācijām SLO statuss tika piešķirts, savukārt, 32 NVO tika atteikts piešķirt SLO statusu (skatīt 3.attēlu).^{5 6}

3.attēls. SLO 2010.-2020.gads. Avots: VID dati

Kā redzams 3.attēlā, no 2015.gada līdz 2019.gadam ir ievērojami samazinājies to organizāciju skaits, kurām VID ir atteikusi piešķirt SLO statusu, kas nozīmē, ka organizācijas, pretendējot uz SLO statusu, ir rūpīgāk izvērtējušas savu atbilstību SLO statusam. Taču 2020.gadā VID pieņemto lēmumu par atteikumu piešķirt SLO statusu skaits salīdzinājumā ar 2019.gadu ir divkārtšojies, kas daudzos gadījumos varētu būt saistīts arī Covid-19 situāciju valstī. Atteikuma piešķirt SLO statusu iemesli 2020.gadā:

- 8 gadījumos lēmums pieņemts, jo organizācija 90 dienu laikā nav sniegusi lūgto papildu informāciju;
- organizācija nav veikusi nekādu darbību vai organizācijas darbība ir vērsta uz biedru interešu apmierināšanu;
- vairāku organizāciju darbībā nebija saskatāms sabiedriskais labums atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam.

Pamatojoties uz SLK sniegto motivētu atzinumu, 2020.gadā VID ir pieņēmis 528 lēmumus, no kuriem 73 ir par SLO statusa piešķiršanu, 32 par atteikumu piešķirt SLO statusu, 7 par SLO statusa piešķiršanu papildus darbības jomā, 97 par grozījumu veikšanu lēmumā par SLO piešķiršanu un 319 par SLO statusa atņemšanu.⁷

SLO statusa atņemšanas iemesli 2020.gadā:

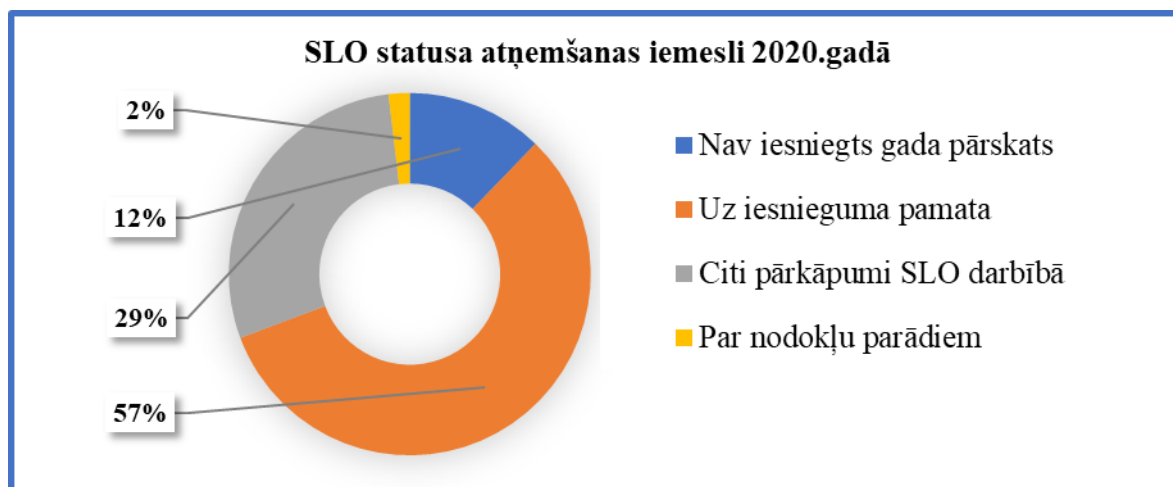
- SLO neievēro gada pārskata vai iepriekšējā gada darbības pārskata iesniegšanas disciplīnu;
- SLO ir nodokļu parādi;
- SLO pašas izvēlas pārtraukt sabiedriskā labuma darbību;

⁵ VID sniegtā informācija par VID un SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2019.gadā.

⁶ VID sniegtā informācija par VID un SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2020.gadā.

⁷ Turpat

- citi Latvijas Republikas normatīvo aktu pārkāpumi, kas saistīti ar SLO darbību.⁸ 4.attēlā ir atspoguļoti SLO statusa atņemšanas iemesli 2020.gadā.

4.attēls. SLO statusa atņemšanas iemesli 2020.gadā. Avots: VID dati

SLO statuss 2020.gadā tika atņemts 319 NVO, kas ir par 10 NVO vairāk ne kā 2019.gadā, savukārt 2017. un 2018.gadā SLO statuss katru gadu tika atņemts 101 NVO.

Ja SLO pati vēlas atteikties no SLO statusa, tad tā iesniedz VID iesniegumu par SLO statusa atņemšanu. VID SLO iesniegumu nodod izskatīšanai SLK, kura SLK sēdē izvērtē SLO darbību līdz dienai, kad tiek lūgts atņemt SLO statuss, un sagatavo atzinumu, uz kā pamata VID pieņem lēmumu par SLO statusa atņemšanu.

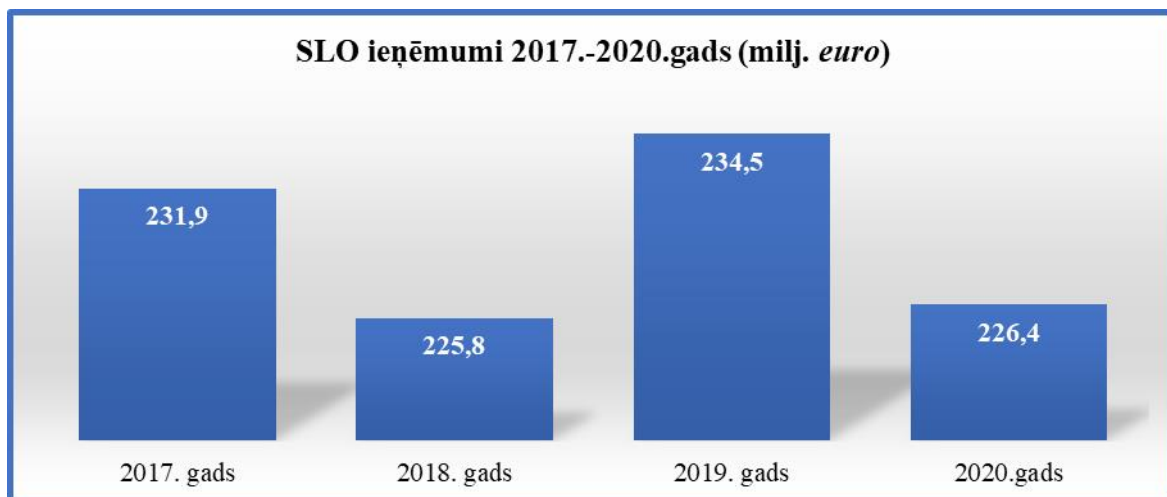
Turklāt 2019. un 2020.gadā ir vērojama tendence – organizācijas izvērtē savu darbības atbilstību SLO statusam, kā rezultātā 2019.gadā uz organizāciju iesnieguma pamata SLO statuss tika atņemts 229 SLO, bet 2020.gadā - 182 SLO. Ja salīdzinām, piemēram, ar 2017.gadu, tad šādu SLO, kurām atņemts SLO statuss, pamatojoties uz pašu SLO iesniegumu, bija tikai 24. Šāds iesniegumu par atteikšanos no SLO statusa skaita pieaugums pēdējos divos gados ir saistīts ar VID mērķtiecīgu darbu, skaidrojot SLO būtību un izvērtējot organizācijas darbības atbilstību SLO darbības būtībai. Sākot ar 2018.gadu, VID veica padziļinātu un kompleksu SLO darbības izvērtēšanu un pārbaūžu rezultātā konstatēja, ka daļa organizāciju, kurām SLO statuss ir piešķirts pirms vairākiem gadiem, neveic sabiedriskā labuma darbību. VID ir komunicējis ar šādām organizācijām ar lūgumu izvērtēt SLO statusa nepieciešamību un tās pašas atteikušās no SLO statusa.

SLO statusa esamība organizācijai dod zināmas priekšrocības un arī sabiedrības "nerakstītu" uzticēšanos. SLO ir jāievēro arī uz to attiecināmo nodokļu nomaksas disciplīna. Tajā pašā laikā NVO, kurai atņemts SLO statuss, var turpināt darboties tajās pašās darbības jomās.

1.2. SLO ieņēmumi

Vērtējot SLO ieņēmumu dinamiku pa gadiem, 5.attēlā redzams, ka kopējo SLO ieņēmumu apjoms katru gadu ir mainīgs, par ko liecina VID apkopotā statistika.

⁸ Turpat

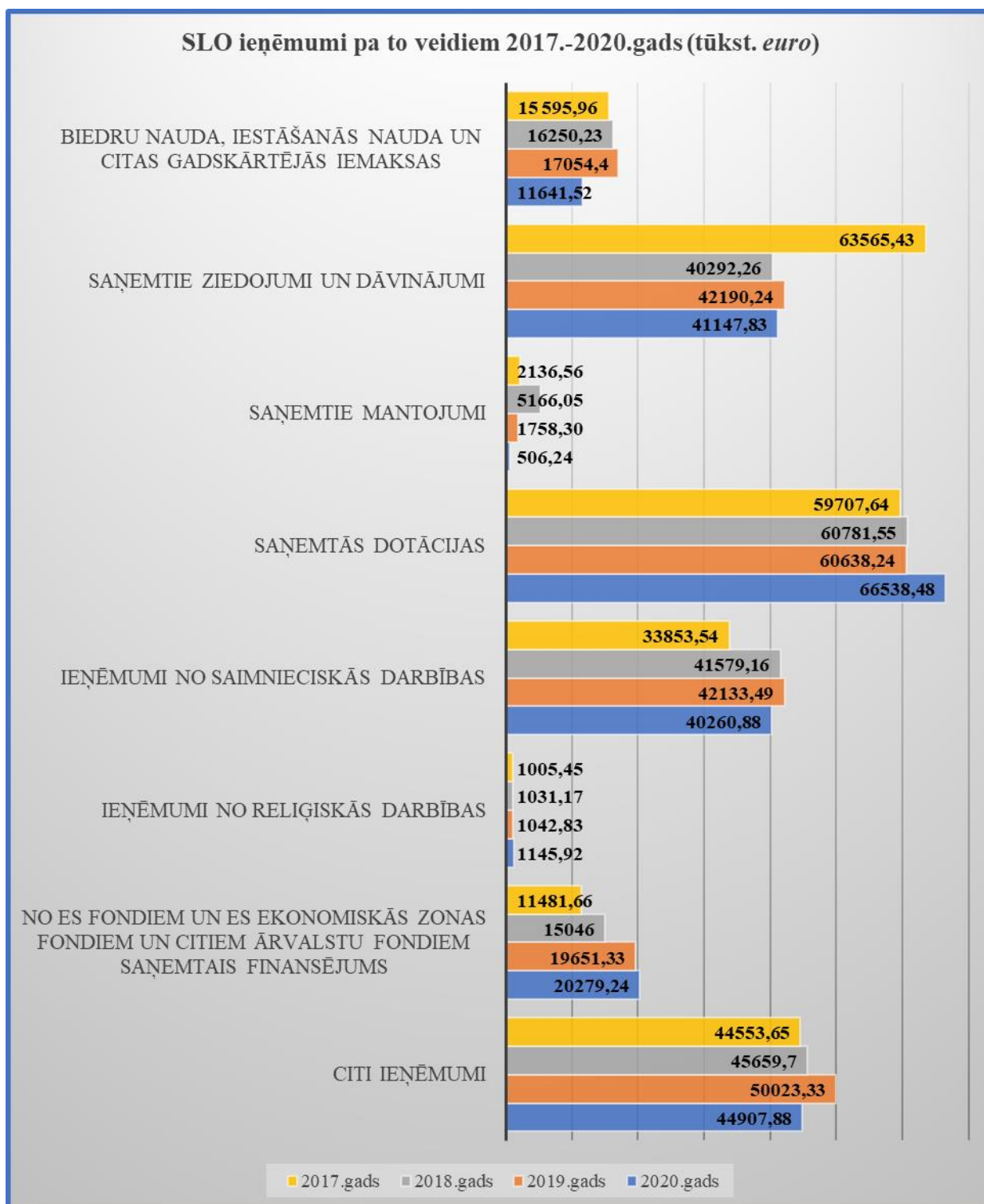
5.attēls. SLO ieņēmumi 2017.-2020.gads (milj. euro). Avots: VID dati

SLO kopējie ieņēmumi 2017.gadā bija 231,9 milj. euro, savukārt 2018.gadā kopējie ieņēmumi – 225,8 milj. euro, kas ir par 6,1 milj. euro jeb 2,63% mazāk salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Kopējie SLO ieņēmumi 2019.gadā bija 234,5 milj. euro, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tie ir pieauguši par 8,7 milj. euro jeb 3,85%, taču 2020.gadā SLO kopējie ieņēmumi samazinājās un tie bija 226,4 milj. euro, kas salīdzinājumā ar 2019.gada ieņēmumiem ir sarukuši par 8,1 milj. euro jeb 3,45%.⁹

Izvērtējot SLO pēdējo četru gadu ieņēmumu dinamiku (2017., 2018., 2019. un 2020.gads), kas ir apskatāma 6.attēlā, secināms, ka lielākā ieņēmumu daļa SLO darbībā ir no saņemtajām dotācijām¹⁰, tad seko citi ieņēmumi, ziedojumu un dāvinājumu ieņēmumi, kā arī ieņēmumi no SLO saimnieciskās darbības. Savukārt, mazāku ieņēmumu daļu veido SLO ieņēmumi no saņemtajiem mantojumiem un ieņēmumi no reliģiskās darbības.

⁹ VID sniegtā informācija par 2017., 2018. un 2019.gadu uz 8.03.2021. un par 2020.gadu uz 28.10.2021.

¹⁰ Dotācijas — budžeta līdzekļi, kurus piešķir citiem budžetiem, komersantiem, biedrībām un nodibinājumiem un citām institūcijām normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu valsts vai pašvaldību funkciju izpildi. Likums par budžetu un finanšu vadību (pieņemts 24.03.1994.) <https://likumi.lv/ta/id/58057-likums-par-budzetu-un-finansu-vadibu> (apskatīts 15.11.2021.)

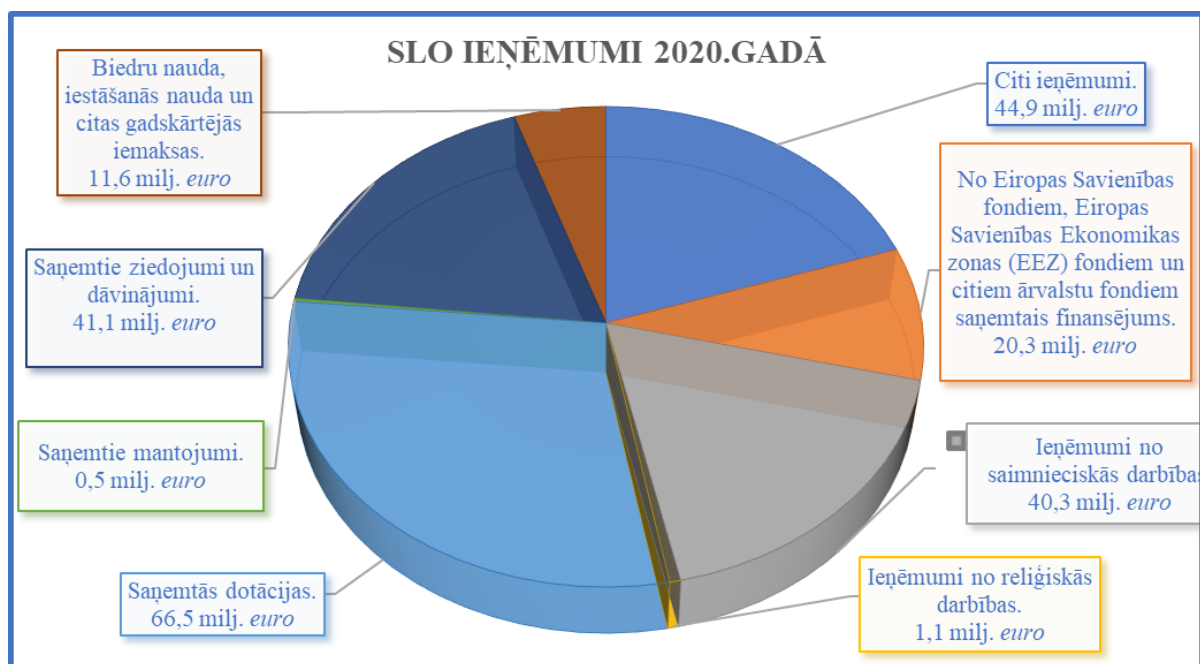

6.attēls. SLO ieņēmumi pa to veidiem 2017.-2020.gads (tūkst. euro). Avots: VID dati¹¹

Analizējot 2020.gada SLO ieņēmumus, kas apskatāmi 7.attēlā, jāsecina, ka lielākais ieņēmumu apjoms ir no saņemtajām dotācijām - 66,5 milj. euro jeb 29%, "Citi ieņēmumi" (piemēram: ieņēmumi no saņemtās apdrošināšanas atlīdzības, kompensācijas, pamatlīdzekļu, citu ilgtermiņa ieguldījumu vai apgrozāmo līdzekļu pārdošanas u.c.) - 44,9 milj. euro jeb 20%, "Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi" - 41.1 milj. euro jeb 18%, tad seko "Ieņēmumi no

¹¹ Turpat

saimnieciskās darbības” - 40,3 milj. *euro* jeb 18% un “No Eiropas Savienības fondiem, Eiropas Savienības Ekonomikas zonas (EEZ) fondiem un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums” - 20,3 milj. *euro* jeb 9%. Savukārt, mazāk būtiska ietekme uz kopējo ieņēmumu apjomu ir “Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas”, “Ieņēmumi no reliģiskās darbības” un “Saņemtie mantojumi”, kas kopumā veido 13,3 milj. *euro* jeb 6% no SLO 2020.gada kopējiem ieņēmumiem.¹²

7.attēls. SLO ieņēmumi 2020.gadā (milj. *euro*). Avots: VID dati

Salīdzinot SLO 2020.gada ieņēmumus ar iepriekšējo - 2019.gadu, secināms, ka būtiskākās izmaiņas fiksētas ieņēmumos no saņemtajām dotācijām. SLO 2020.gadā saņemto dotāciju apjoms bija 66,5 milj. *euro*, savukārt, 2019.gadā SLO saņemto dotāciju apjoms bija 60,6 milj. *euro*, kas liecina par 2020.gadā saņemto dotāciju pieaugumu par 5,9 milj. *euro* jeb 9,7%, no kā var secināt, ka valsts un pašvaldību atbalsts un sadarbība ar SLO 2020.gadā ir palielinājusies, ko daļēji ir veicinājusi Covid-19 ekonomiskā krīze – valsts atbalstīja SLO Covid-19 radīto seku pārvarēšanā (detalizētāk skatīt nodaļu: 1.8. "Valsts atbalsts SLO Covid-19 radīto seku mazināšanai"). Ieņēmumi no biedru naudām, iestāšanās naudām un citām gadskārtējām iemaksām 2020.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir būtiski samazinājušies: ja 2019.gadā biedru naudu, iestāšanās naudu un citu gadskārtējo iemaksu ieņēmumu apjoms bija 17,1 milj. *euro*, tad 2020.gadā tas ir 11,6 milj. *euro*, kas ir par 5,5 milj. *euro* jeb 32,2% mazāk salīdzinājumā ar 2019.gada ieņēmumiem no biedru naudām, iestāšanās naudām un citām gadskārtējām iemaksām. Taču, ieņēmumu apjoms no saņemtajiem ziedojumiem un dāvinājumiem 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu ir mainījies tikai nedaudz - 2019.gadā 42,2 milj. *euro*, 2020.gadā 41,1 milj. *euro* – samazinājums 2020. gadā par 1.1 milj. *euro*, ko ietekmējusi Covid-19 radītā ekonomiskā krīze – vairākums ziedotāju (gan juridiskās personas, gan fiziskās personas) atturējās no ziedojumu veikšanas 2020.gadā, izvēloties brīvos līdzekļus izmantot pašu Covid-19 radīto seku mazināšanai.

Stabilu un ilgtspējīgu SLO darbību nodrošina daudzveidīga pieejamo finanšu avotu izmantošana. Katra konkrētā SLO individuāli izvēlas savas sabiedriskā labuma darbības finansēšanas avotus, t.sk. vai palielināt ieņēmumu apjomu, veicot saimniecisko darbību.

¹² VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 28.10.2021.

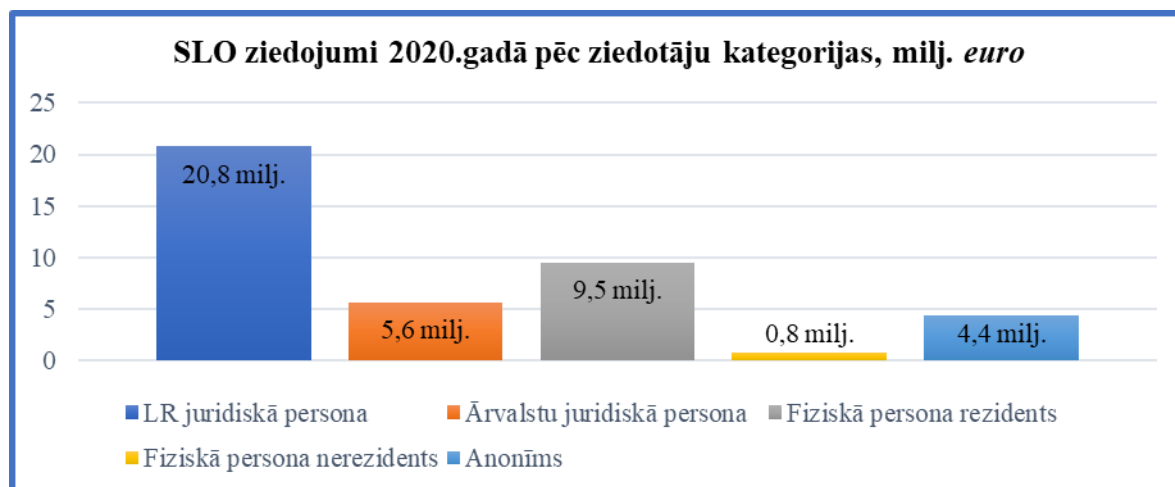
No kopējiem SLO ieņēmumiem 2020.gadā saimnieciskās darbības ieņēmumi veido 40,3 milj. *euro*, salīdzinājumā ar 2019.gadu, kad SLO ieņēmumi no saimnieciskās darbības bija 42,1 milj. *euro*, 2020.gadā tie ir nedaudz samazinājušies - par 1,8 milj. *euro* jeb par 4,3%.¹³

Vērtējot SLO 2020.gada ieņēmumus, jāņem vērā, ka lielā mērā SLO ieņēmumu apmēru ietekmēja Covid-19 izraisītā ekonomiskā krīze un Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākumi. Pasliktinājās gan ziedotāju, gan organizāciju biedru finanšu situācija, kā arī samazinājās SLO aktivitātes līdzekļu piesaistīšanās.

1.3. Ziedotāji SLO

Latvijā vēsturiski ziedošanas sistēma balstās uz tiesībām izmantot valsts noteiktos nodokļu atvieglojumus ziedotāju motivēšanai. Pieņemtie normatīvie akti nodrošina labvēlīgu tiesisko vidi ziedošanas tradīcijas veicināšanai, kā arī privātpersonu un īpaši juridisko personu motivēšanai ziedot, tai skaitā, izstrādājot ekonomiskos stimulus.

Latvijā ziedotāju motivēšanai tiek izmantota pieeja, kurā ziedojumu piesaiste SLO statusu ieguvušajām organizācijām tiek veicināta ar tiesībām ziedotās summas iekļaut iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk tekstā - IIN) aprēķinā attaisnotajos izdevumos un uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk tekstā - UIN) aprēķinā, samazinot apliekamo bāzi (2 metodes) vai samazinot par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN, tādējādi samazinot valsts budžetā maksājamo nodokļu summu (detalizētāk skatīt nodaļu: 1.4. "Par ziedojumiem izmantotie nodokļu atvieglojumi").

9.attēls. SLO ziedojumi 2020.gadā pēc ziedotāju kategorijas, milj. *euro*. Avots: VID dati

Kā jau iepriekš tika minēts, 2020.gadā SLO saņemto ziedojumu apjoms ir 41,1 milj. *euro*. VID apkopotie dati, kurus var apskatīt 9.attēlā, liecina, ka SLO juridisko personu ziedojumu apjoms ir 20,8 milj. *euro*, kas ir 64% no visa kopējā SLO saņemto ziedojumu apjoma, taču fizisko personu SLO ziedojumu apmērs ir 10,3 milj. *euro* jeb 25%, no kā var secināt, ka joprojām juridisko personu ziedojumu apjoms ir būtiski lielāks par fizisko personu ziedojumu apjomu.¹⁴ Tas daļēji ir izskaidrojams ar esošo nodokļu atvieglojumu režīmu, kas ir īpaši labvēlīgs juridiskajām personām, no kā secināms, ka filantropijas tradīciju attīstīšana attiecībā uz fiziskajām personām ir viens no SLO saņemto ziedojumu apmēra palielināšanas iespējamajiem veidiem.

¹³ VID sniegtā informācija par 2019.gadu uz 8.03.2021. un par 2020.gadu uz 28.10.2021.

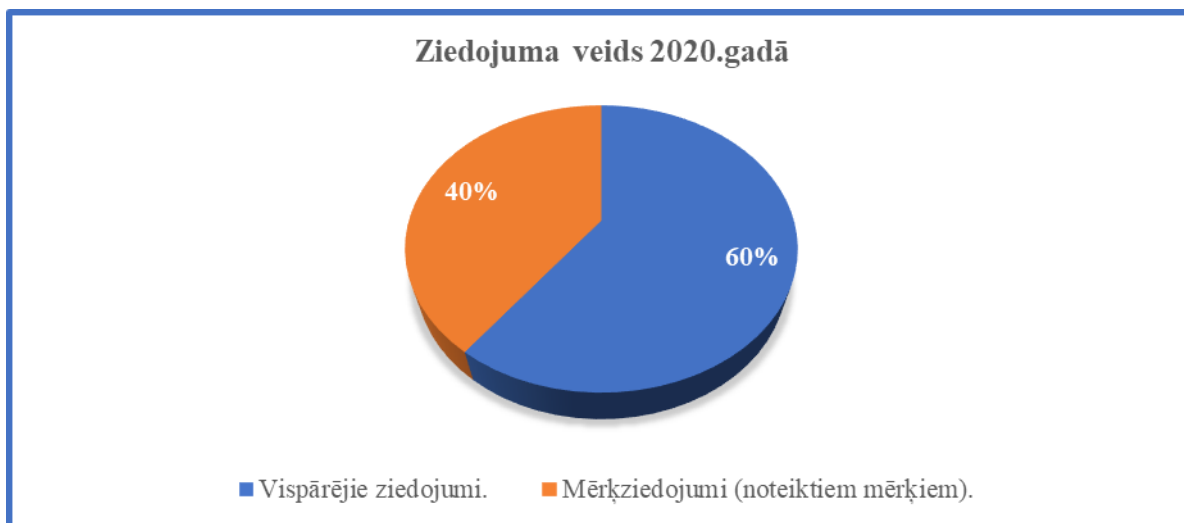
¹⁴ VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 28.10.2021.

Juridiskām personām, kas ziedo SLO, valsts piešķirtie un Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā noteiktie nodokļu atvieglojumi ir pievilcīgi un tās ziedo, izmantojot piešķirtos nodokļu atvieglojumus. No juridisko personu 2020.gadā saņemto ziedojumu skaits ir 4 465, tostarp 186 ir no ārvalstu juridiskām personām. Vidēji viena ziedojuma apmērs, ko juridiskā persona ziedoja SLO 2020.gadā, ir 5 913 *euro*.¹⁵

Fiziskās personas IIN atvieglojumus par veiktajiem ziedojumiem izmanto kūrāk. Saņemto ziedojumu skaits 2020.gadā no fiziskajām personām ir 42 862, tostarp 214 no nerezidentiem. Saskaņā ar likumu “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pašlaik atļautais attaisnoto izdevumu apmērs ir 600 *euro* taksācijas gada laikā, kuru IIN maksātājs ir tiesīgs atskaitīt no ar IIN gada apliekamo ienākumu apjoma. VID apkopotie dati liecina, ka fiziskajām personām, pieņemot lēmumu ziedot, ne vienmēr svarīgi ir valsts piešķirtie nodokļu atvieglojumi. Vidēji viena ziedojuma apmērs, ko ziedoja fiziska persona 2020.gadā SLO, ir 240 *euro*.

Nereti ziedojumi tiek anonīmi novirzīti labdarības mērķim īpašo līdzekļu vākšanas pasākumu laikā, kad labiem un saprotamiem mērķiem tiek ziedots neatkarīgi no tā – ir vai nav iespējams izmantot nodokļu atvieglojumus. Tā 2020.gadā anonīmi SLO tika saņemti 4,4 milj. *euro*, kas ir 11% no SLO saņemtajiem kopējiem ziedojumiem.¹⁶

Ziedojot ziedotājs var izvēlēties, vai ziedojums tiks paredzēts noteiktam mērķim, un tas tiks izlietots tikai līgumā paredzētajiem mērķiem (mērķziedojums), vai arī ziedojums tiks novirzīts kā vispārējs ziedojums, un tas tiks izlietots SLO statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem.

10.attēls. Ziedojuma veidi 2020.gadā. Avots: VID dati

Kā redzams 10.attēlā 2020.gadā no SLO kopējiem ziedojumiem 40% ir mērķziedojumi, savukārt, 60% tika ziedoti vispārējai lietošanai un tiek izlietoti SLO statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem.¹⁷

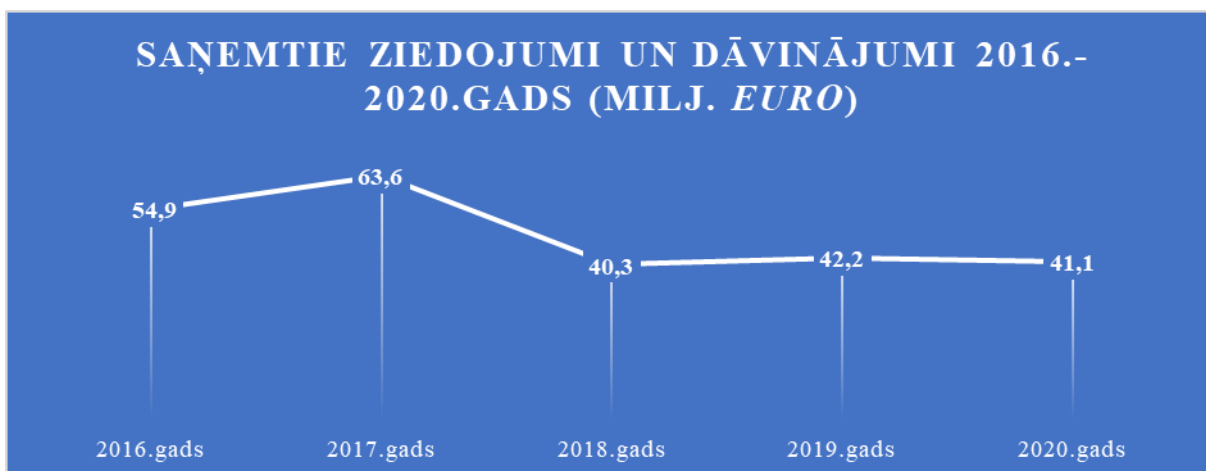
SLO saņemtās ziedotās un dāvinātās naudas un mantas kopsummas dinamika ir aplūkojama 11.attēlā, kur redzams, ka liels SLO saņemto ziedojumu un dāvinājumu pieaugums ir 2017.gadā – par 8,7 milj. *euro* jeb 15,8% salīdzinājumā ar 2016.gadu. Taču, ievērojams SLO saņemto ziedojumu un dāvinājumu kritums ir 2018.gadā – salīdzinājumā ar 2017.gadu par 23,3 milj. *euro* jeb 36,6%. Savukārt 2019.gadā salīdzinājumā ar 2018.gadu ir vērojams pieaugums par 1,9 milj. *euro* jeb 4,7%, un 2020.gadā saņemto ziedojumu un dāvinājumu apjoms atkal

¹⁵ Turpat

¹⁶ Turpat

¹⁷ Turpat

samazinās – salīdzinājumā ar 2019.gadu par 1,1 milj. *euro* jeb 2,6%, ko pamatā ietekmēja Covid-19 radītā ekonomiskā krīze.¹⁸

11.attēls. Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi 2016.-2020.gads (milj. *euro*). Avots: VID dati

Valstiskā līmenī ir būtiski turpināt veicināt ziedošanas tradīcijas attīstību Latvijā, kā arī pilnveidot SLO sistēmu, kas sekmētu fizisko un juridisko personu interesi par atbalsta sniegšanu nevalstiskajam sektoram un attiecīgi paplašinātos sabiedriskā labuma guvēju loks. No iepriekš publiskotās informācijas par ziedojumu apjomu un struktūru secināms, ka SLO ziedojumu apmēra palielināšana ir iespējama, pievēršot uzmanību fizisku personu ziedošanas kultūras attīstībai un pilnveidošanai.

1.4. Par ziedojumiem izmantotie nodokļu atvieglojumi

Nodokļu maksātājiem, neatkarīgi vai tā ir juridiskā persona vai fiziskā persona, saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem ir tiesības saņemt nodokļa atvieglojumus par veiktajiem ziedojumiem SLO.

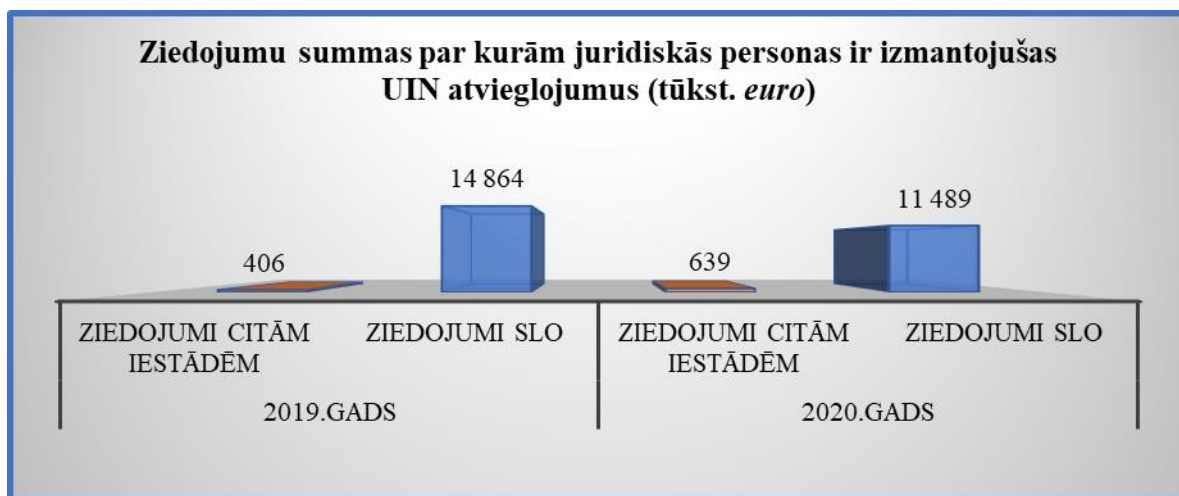
Juridiskās personas

Saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 12.panta pirmo daļu, juridiskā persona, kas ziedojusi SLO vai budžeta iestādei, valsts muzejam — atvasinātai publiskai personai — vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas (turpmāk tekstā – cita iestāde), ir tiesīga pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem nodokļa atvieglojumiem:

- 1) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5% apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem (lai atbalstītu nodokļu maksātājus, kuri veikuši ziedojumus ar mērķi mazināt Covid-19 izplatības dēļ radušās sekas, Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā tika noteikts, ka UIN maksātājs, kas veicis ziedojumus, lai mazinātu Covid-19 izplatības sekas, laikposmā no dienas, kad izsludināta ārkārtējā situācija saistībā ar Covid-19 izplatību, līdz dienai, kurā spēku zaudē šis likums, ir tiesīgs palielināt noteikto taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē neiekļaujamo ziedojumu summu vēl par 3% no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem);

¹⁸ VID sniegtā informācija par 2016.gadu uz 19.07.2017., par 2017., 2018. un 2019.gadu uz 8.03.2021. un par 2020.gadu uz 28.10.2021.

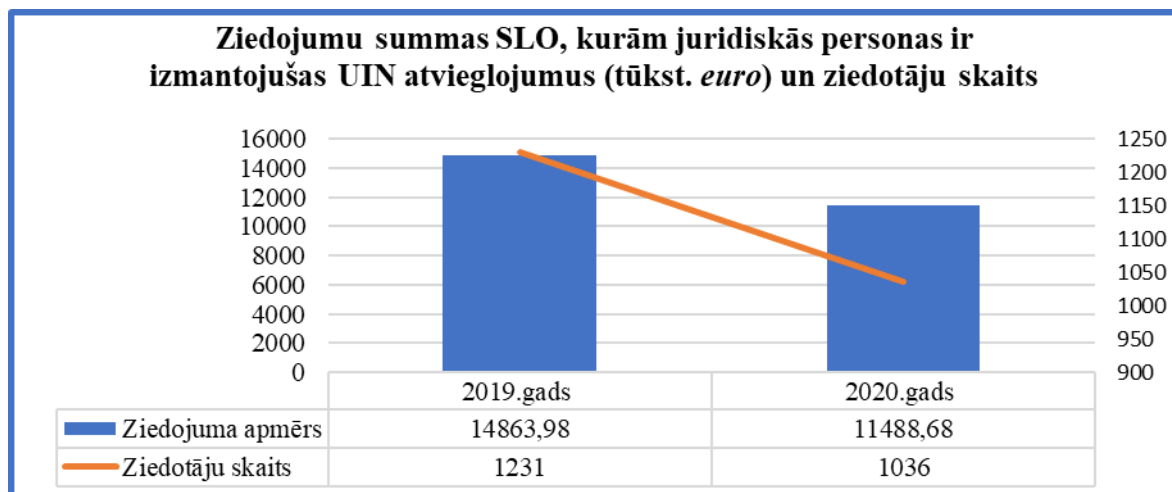
- 2) neiekļaut taksācijas periodā ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksātas valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi (turpmāk tekstā – VSAOI);
- 3) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 75% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 20% no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (ar 2019.gada 23.maija grozījumiem UIN likums tika papildināts ar pārejas noteikumu 40.punktu, kas nosaka, ka nodokļa maksātājiem pārskata gadā, kas sākas 2020., 2021. un 2022.gadā, ir tiesības samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 85 procentiem no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30 procentus no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

12.attēls. Ziedojumu summas par kurām juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus (tūkst. euro). Avots: VID dati

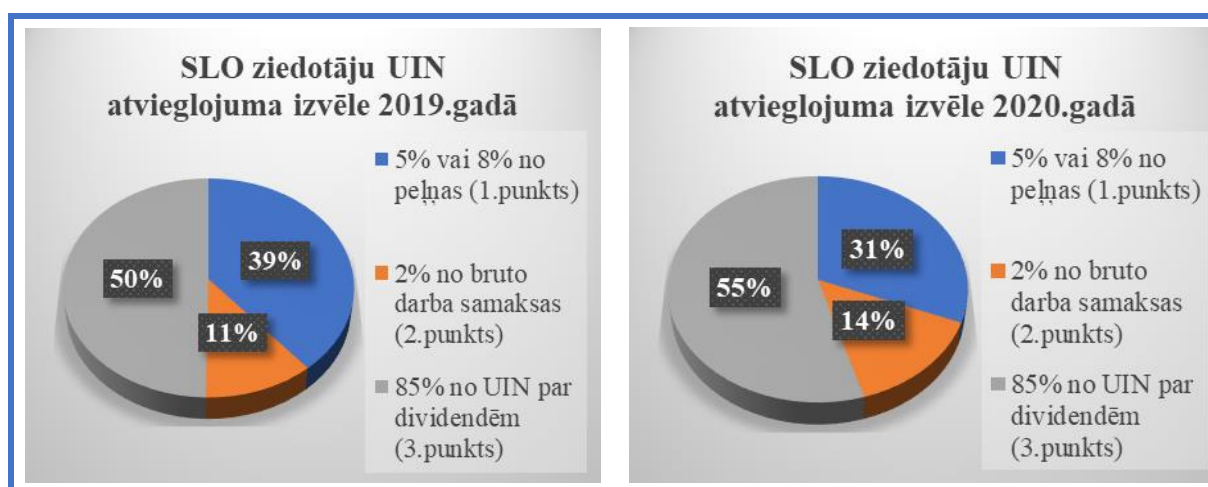
VID dati, kas apskatāmi 12.attēlā, liecina, ka juridisko personu kopējo ziedojumu, par kuriem juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus, apmērs lielākoties tiek ziedots SLO. Tā 2019.gadā no kopējiem ziedojumiem tie bija 97% un tikai 3% tika ziedots citām iestādēm, savukārt 2020.gadā - 95% no kopējo juridisko personu ziedojumu apmēra, kuriem juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus, tika ziedots SLO un 5% citām iestādēm.¹⁹

¹⁹ VID sniegtā informācija uz 01.11.2021.

13.attēls. Ziedojumu summas SLO, kurām juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus (tūkst. euro) un ziedotāju skaits. Avots: VID dati

Attiecībā uz juridisko personu skaitu, kas veica ziedojumus SLO, un ziedojuma apmēriem, par kuriem juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus 2020.gadā, var secināt, ka gan ziedotāju skaits, gan ziedojumu apmērs salīdzinājumā ar 2019.gadu ir mazinājies (skatīt 13.attēlu). Ziedojumu, kuriem juridiskās personas ir izmantojušas UIN atvieglojumus, apmērs 2020.gadā ir sarucis par 22,7%. Juridisko personu, kas ziedojot izmantoja UIN atvieglojumus, skaits 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu arī ir samazinājies un samazinājums ir par 195 personām jeb 15,8%.

14.attēls. SLO ziedotāju UIN atvieglojuma izvēle 2019. un 2020.gadā. Avots: VID dati

SLO juridisko personu ziedotāju UIN atvieglojuma izvēle 2019. un 2020.gadā ir apskatāma 14.attēlā. Par veiktajiem ziedojumiem SLO gan 2019.gadā, gan 2020.gadā, juridiskās personas vairums gadījumos izvēlas samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 75% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 20% no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (ar 2019.gada 23.maija grozījumiem UIN likums tika papildināts ar pārejas noteikumu 40.punktu, kas nosaka, ka nodokļa maksātājiem pārskata gadā, kas sākas 2020., 2021. un 2022.gadā, ir tiesības samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 85 procentiem no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30 procentus no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

Nedaudz retāk juridiskās personas UIN atvieglojumu veidā par veiktajiem ziedojumiem SLO 2019. un 2020.gadā izmanto iespēju neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5% apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem. Nodokļu maksātāji, kuri veikuši ziedojumus ar mērķi mazināt Covid-19 izplatības dēļ radušās sekas, ir tiesīgi palielināt noteikto taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē neiekļaujamo ziedojumu summu vēl par 3%.

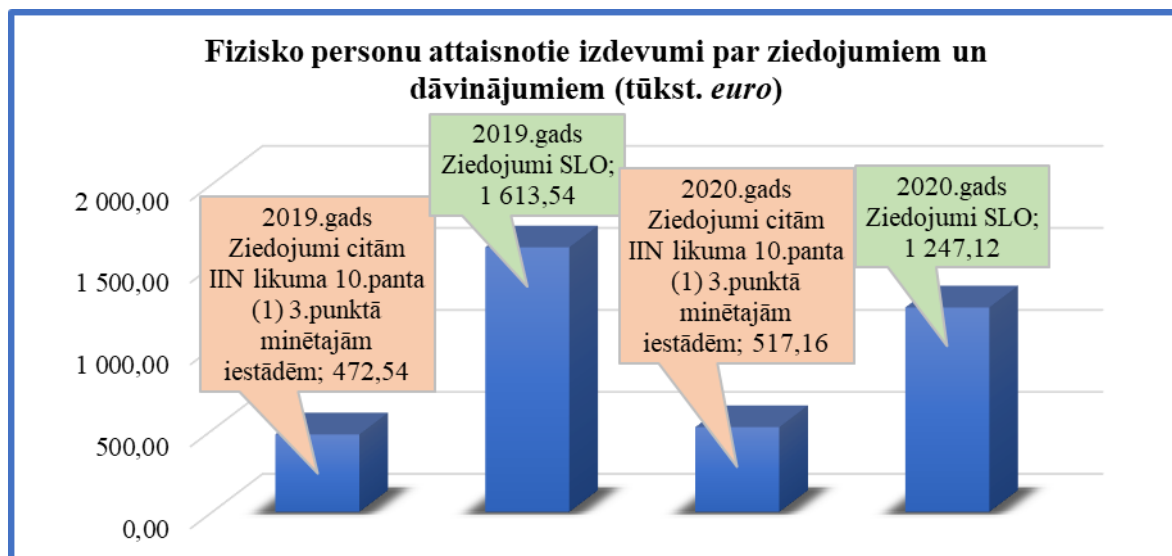
Visretāk juridiskās personas UIN atvieglojumu veidā par veiktajiem ziedojumiem 2019. un 2020.gadā SLO izmanto iespēju neiekļaut UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksātas VSAOI.

Fiziskās personas

Fiziskajām personām saskaņā ar likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.panta pirmās daļas 3.punktu, pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli no gada aplikamo ienākumu apjoma var atskaitīt summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodoti budžeta iestādei vai Latvijas Republikā reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts SLO statuss, vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētai nevalstiskai organizācijai, kura darbojas Latvijas SLO nosacījumiem pielīdzināmā statusā saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts normatīvajiem aktiem.

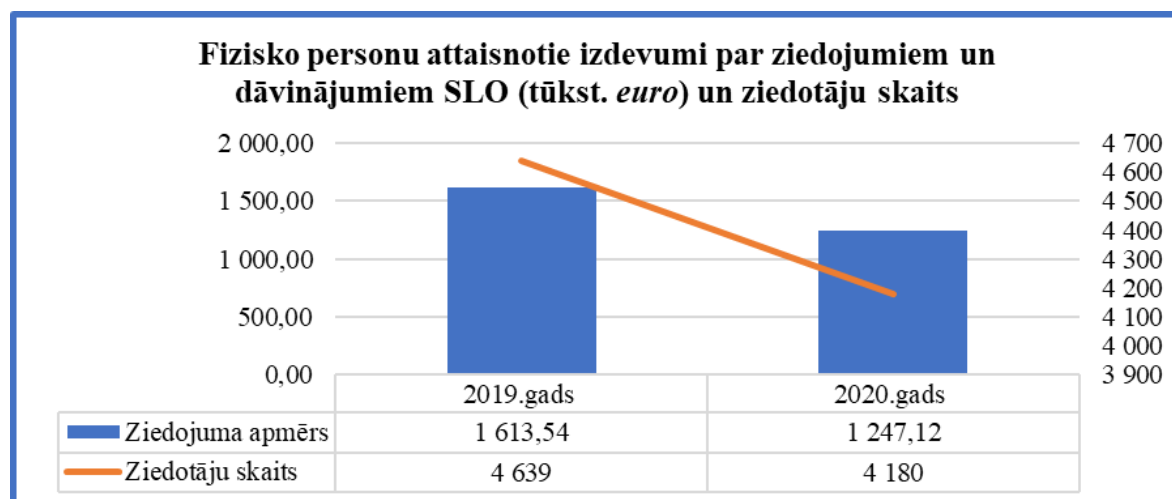
Attaisnotie izdevumi kopā nedrīkst pārsniegt 50% no maksātāja taksācijas gada aplikamā ienākuma lieluma, bet ne vairāk kā 600 *euro* un tie ir:

- izdevumi par maksātāja un viņa ģimenes locekļu kvalifikācijas paaugstināšanu, specialitātes iegūšanu, izglītības iegūšanu, tai skaitā interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem, par medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām;
- summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodota budžeta iestādei vai Latvijas Republikā reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts SLO statuss, vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētai nevalstiskai organizācijai, kura darbojas Latvijas SLO nosacījumiem pielīdzināmā statusā saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts normatīvajiem aktiem;
- summas, kas atbilstoši Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumam ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas Latvijas Republikā reģistrētai politiskajai partijai vai politisko partiju apvienībai.

15.attēls. Fizisko personu attaisnotie izdevumi par ziedojumiem un dāvinājumiem (tūkst. euro). Avots: VID dati

Līdzīgi kā juridiskās personas arī fiziskās personas labprātāk izvēlās ziedot SLO. Pēc VID datiem, 15.attēlā redzams, ka 2019.gadā no kopējiem fizisko personu veiktajiem ziedojumiem 77% tika ziedoti SLO, savukārt 2020.gadā 71% no kopējo fizisko personu ziedojumu apmēra tika ziedots SLO, no kā var izdarīt secinājumu, ka fiziskajām personām ir svarīga gan iespēja izmantot IIN atvieglojumu, iekļaujot SLO ziedotās summas iedzīvotāju gada ienākumu deklarācijā pie attaisnotajiem izdevumiem, gan arī tas, ka SLO tiek pastiprināti uzraudzītas no valsts puses.

16.attēls. Fizisko personu attaisnotie izdevumi par ziedojumiem un dāvinājumiem SLO (tūkst. euro) un ziedotāju skaits. Avots: VID dati

Arī attiecībā uz fizisko personu skaitu, kas veica ziedojumus SLO, un ziedojuma apmēriem, kuri tika iekļauti attaisnotajos izdevumos pie IIN aprēķina par attiecīgo gadu 2020.gadā, var secināt, ka līdzīgi kā juridisko personu gadījumā arī fizisko personu ziedotāju skaits 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu ir samazinājies par 9,9%. Kā arī ziedojumu apmērs, kas tika iekļauts fizisko personu IIN deklarācijās kā attaisnotie izdevumi, 2020.gadā ir

krities par 22,3% (skatīt 16.attēlu).²⁰ Kā jau tika minēts iepriekš, ziedoto summu apmēru un ziedotāju skaitu lielā mērā ietekmēja Covid-19 izraisītā ekonomiskā krīze.

1.5. SLO nomaksātie nodokļi

Kā jebkurai juridiskai personai, lai tā varētu darboties un veikt noteiktas funkcijas, ir nepieciešami cilvēkresursi – tiek algoti darbinieki. Tas attiecas arī uz SLO, kas veic aktīvu un regulāru darbību. Ņemot vērā arī to, ka papildu darbības veidā SLO var veikt saimniecisko darbību, tai var rasties nepieciešamība algot papildu darbiniekus. Par algotiem darbiniekiem SLO rodas pienākums aprēķināt un nomaksāt IIN, kā arī VSAOI. Pēc VID datiem, SLO 2020.gadā vidējais darba ņēmēju skaits mēnesī bija 7 552 darbinieki, kuri tika nodarbināti 748 SLO.²¹ Savukārt, SLO, kas veic saimniecisko darbību, pirms uzsāk veikt ar pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk tekstā – PVN) apliekamus darījumus vai saņemt ar PVN apliekamus pakalpojumus iekšzemē, par kuriem tām jāmaksā PVN, kā šo pakalpojumu saņēmējam, SLO jāreģistrējas VID PVN maksātāju reģistrā un turpmāk par attiecīgo periodu tiek veikta PVN nomaksa. SLO darbības rezultātā var rasties pienākums aprēķināt un maksāt arī citus nodokļus un maksājumus (UIN, transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis, dabas resursu nodoklis u.c.).

1.tabula

SLO 2020.gadā veiktie nodokļu un citi maksājumi valsts kasē²²

Maksājuma veids	Ieņēmumi, tūkst. euro
Pievienotās vērtības nodoklis	1 170,65
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	18 602,64
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	10 229,65
Pārējie nodokļi un maksājumi	97,45
Kopā	30 100,39

Avots: VID dati

No VID sniegtās informācijas, ko var apskatīt 1.tabulā, var secināt, ka lielākais nodokļu apjoms, ko SLO 2020.gadā ir iemaksājušas valsts budžetā, ir VSAOI (18 602,64 tūkst. euro) un IIN (10 229,65 tūkst. euro), taču mazāka apmēra maksājumi ir veikti par pārējiem nodokļiem un maksājumiem (97,45 tūkst. euro).

1.6. Sabiedriskā labuma darbības rezultāts

SLO darbības pamats ir rezultāts – konkrēts ieguvums sabiedrībai kopumā vai kādai sabiedrības daļai, konkrētam sabiedriskā labuma guvējam, pēc kura arī tiek vērtēts sabiedriskā labuma darbības nozīmīgums. Līdz ar to kā būtisks faktors tiek izvirzīts SLO veiktās darbības mērāms rezultāts, kā arī saprotams un izsekojams saņemto ziedojumu izlietojums, lai informācija par SLO darbību un sasniegtajiem rezultātiem ir visaptveroša un precīzi raksturojoša. Informācijai par izlietotajiem ziedojumiem un SLO sasniegtajiem rezultātiem ir

²⁰ VID sniegtā informācija uz 01.11.2021.

²¹ VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 25.10.2021.

²² VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 22.10.2021.

jāsasniedz ziedotājs. Tai jābūt arī publiski pieejamai, lai vienlaikus popularizētu pozitīvos piemērus un veicinātu sabiedrības uzticību SLO, tādējādi arī aktivizējot plašāku sabiedrības iesaisti SLO aktivitātēs.

Normatīvais regulējums nosaka, ka sabiedriskā labuma darbības mērāms rezultatīvais rādītājs ir sabiedriskā labuma guvējs - fiziska persona. Vienlaikus normatīvie akti pieļauj, ka sabiedriskā labuma darbība var būt vērsta arī uz konkrētu objektu (piemēram, kultūrvēsturisku vai arhitektūras pieminekli) vai konkrētu teritoriju, tomēr rezultātā jebkurā situācijā labuma guvējs ir fiziska persona.

17.attēls. 2020.gadā SLO kopējais sabiedriskā labuma guvēju norādītais skaits, kas ietver sniegtās palīdzības vai atbalsta reizes (nevis unikālos sabiedriskā labuma guvējus). Avots: VID dati

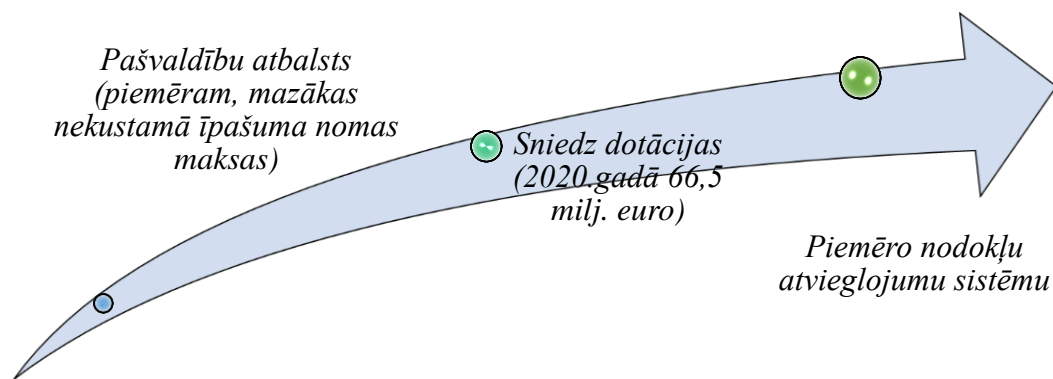
Pēc VID datiem, kurus SLO sniedz gada pārskata pielikumā “Ziedojumu un dāvinājumu pārskats” 2020.gadā, kopējais sabiedriskā labuma guvēju norādītais skaits (ietver sniegtās palīdzības vai atbalsta reizes) ir 27,1 milj..²³

1.7. Sabiedriskā labuma veicināšana

Valsts un pašvaldību mērķis ir veicināt SLO sistēmas attīstību, attiecīgi arī sabiedriskā labuma guvēju skaita pieaugumu, atbalstot sektora darbību konkrētās jomās ar konkrētiem instrumentiem. Valsts, lai sekmētu SLO darbību sabiedriskā labuma sniegšanā, ir paredzējusi dažādas priekšrocības SLO, piemēram, nodokļu atvieglojumus (NVO, tostarp SLO, nav UIN maksātājas, ja to dibināšanas atklāts vai slēpts mērķis nav peļņas vai kapitāla pieauguma gūšana to biedriem. Tāpat biedrībām un nodibinājumiem piederošas ēkas un inženierbūves neapliek ar nekustamā īpašuma nodokli), tiesības izmantot brīvprātīgo darbu u.c., kas ir arī viens no iemesliem tam, ka organizācijas vēlas darboties sabiedriskā labuma sistēmā. SLO darbības attīstībai pieejamie atbalsta instrumenti ir nodokļu atvieglojumi un iespēja iegūt finansējumu valsts un pašvaldību dotāciju veidā, kas 2020.gadā bija – 66,5 milj. *euro*.

Būtisks ir arī pašvaldību atbalsts, piemēram, piemērojot samazinātas nomas maksas vai nododot pašvaldības nekustamo īpašumu SLO valdījumā bez maksas, kā arī samazinot vai neapliekot ar nekustamā īpašuma nodokli SLO iznomāto vai valdījumā nodoto pašvaldības nekustamo īpašumu, proti, ja tas tiek izmantots, piemēram, medicīnas vai sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanai, kas SLO ir būtisks faktors sabiedriskā labuma darbības veikšanai.

²³ VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 28.10.2021.

18.attēls. Sabiedriskā labuma veicināšana

SLO valsts politikas veidotāju mērķis ir stimulēt sabiedriskā labuma darbību, izveidojot spēcīgu organizāciju sistēmu arī teritoriālā ziņā, veicinot šo organizāciju attīstību visos Latvijas reģionos.

1.8. Valsts atbalsts SLO Covid – 19 seku pārvarēšanai

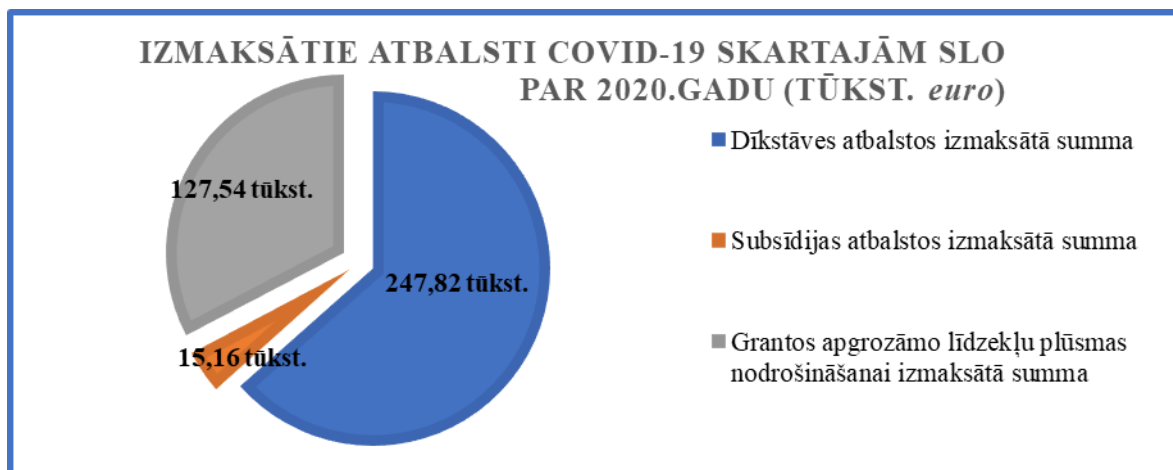
Līdz ar izsludināto ārkārtējo situāciju valstī Covid-19 vīrusa dēļ 2020.gada pavasarī tika izstrādāta arī virkne atbalsta pasākumu nodokļu maksātājiem, tostarp, arī SLO. Daļa atbalsta pasākumu turpinājās arī vasarā un plašā mērā atbalsta pasākumu ieviešana un īstenošana atsākās rudens periodā, kad valstī tika atkārtoti izsludināta ārkārtējā situācija.

Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 2.pants nosaka, ka Ministru kabinets (turpmāk tekstā – MK), izvērtējot ekonomisko situāciju, nosaka kritērijus un kārtību īpašo atbalsta mehānismu piemērošanai nodokļu maksātājiem, kurus skārusi Covid-19 izraisītā krīze (turpmāk tekstā – atbalsts). MK, ja nepieciešams, nosaka nozares, kurām sakarā ar Covid-19 izplatību ir būtiski pasliktinājusies finanšu situācija

Atbalsta veidi:

- 1) 2020.gada 10.novembra MK noteikumi Nr.676 “Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai”, kas nosaka kritērijus un kārtību grantu²⁴ piešķiršanai Covid-19 krīzes skartajiem nodokļu maksātājiem (uzņēmumiem) apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai (turpmāk tekstā - granti apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai);
- 2) 2020.gada 10.novembra MK noteikumi Nr.675 “Noteikumi par atbalsta sniegšanu nodokļu maksātājiem to darbības turpināšanai Covid-19 krīzes apstākļos”, kas nosaka kritērijus un kārtību atbalsta sniegšanai nodokļu maksātājiem – darba devējiem (turpmāk tekstā - subsīdijas atbalsts);
- 3) 2020.gada 24.novembra MK noteikumi Nr.709 “Noteikumi par atbalstu par dīkstāvi nodokļu maksātājiem to darbības turpināšanai Covid-19 izraisītās krīzes apstākļos”, kas nosaka kritērijus un kārtību atbalsta par dīkstāvi sniegšanai nodokļu maksātājiem – darba devējiem, pašnodarbinātām personām un patentmaksātājiem (turpmāk tekstā - dīkstāves atbalsts).

²⁴ Par grantu uzskata valsts atbalstu, ko piešķir Covid-19 krīzes skartam uzņēmumam apgrozāmo līdzekļu plūsmas krituma kompensēšanai, lai pārvarētu Covid-19 infekcijas otro izplatīšanās vilni. Atbalsts pieejams par laikposmu no 2020. gada 1. novembra līdz 2021. gada 30. jūnijam. 2020.gada 10.novembra MK noteikumi Nr.676 “Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai” <https://likumi.lv/ta/id/318758-noteikumi-par-atbalstu-covid-19-krizes-skartajiem-uznemumiem-apgrozamo-lidzeklu-plusmas-nodrosinasanai> (apskatīts 16.11.2020).

19.attēls. Izmaksātie atbalsti Covid-19 skartajām SLO
2020.gadā (tūkst. *euro*). Avots: VID dati

Pēc VID datiem, kas apskatāmi 19.attēlā, par izmaksātajiem atbalstiem infekcijas slimības Covid-19 izplatības ierobežojošo pasākumu skartajām SLO 2020.gadā valsts atbalsta veidā 74 SLO kopumā ir saņēmušas 390,53 tūkst. *euro*, no tiem - 247,82 tūkst. *euro* dīkstāves atbalstos, 127,54 tūkst. *euro* grantos apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai un 15,16 tūkst. *euro* SLO saņēma subsīdijas atbalstos.²⁵

Ar mērķi atbalstīt nodokļu maksātājus (juridiskās personas), kuri veikuši mērķziedojumus Covid-19 izplatības dēļ radušos seku mazināšanai, Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā tika noteikts, ka UIN maksātājs, kas veicis šim mērķim ziedojumus laikposmā no dienas, kad izsludināta ārkārtējā situācija saistībā ar Covid-19 izplatību, līdz dienai, kurā spēku zaudē attiecīgais likums, ir tiesīgs palielināt taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē neiekļaujamo ziedojumu summu vēl par 3% no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem. Šādā veidā valsts sniedz papildu atbalstu SLO, motivējot juridiskās personas veikt mērķziedojumus Covid-19 izplatības dēļ radušos seku mazināšanai.

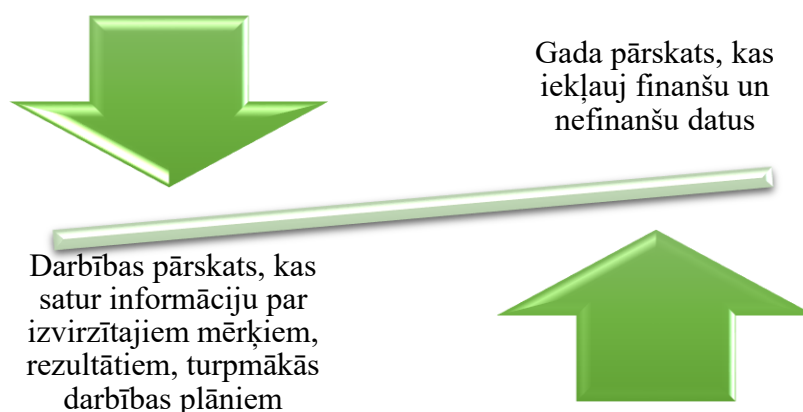
Tika noteikts garāks termiņš pārskatu iesniegšanai VID - SLO pārskatus par savu darbību 2020.gadā drīkstēja iesniegt trīs mēnešus vēlāk – līdz 2021.gada 30.jūnijam.

2. SLO darbības vērtēšana

VID ir valsts pārvaldes institūcija, kurā tiek iesniegta informācija par katru konkrēto SLO - tās darbību. VID ir deleģēta funkcija uzraudzīt SLO darbību – sekot līdzi un pārliecināties par valsts motivējošu mehānismu lietderīgu izmantošanu atbilstoši sabiedriskā labuma mērķiem, kā arī sniegt konsultatīvo atbalstu SLO, lai tās pildītu tiesību aktos noteiktās prasības. SLO darbības uzraudzību veic VID sadarbībā ar SLK. VID un SLK izvērtē SLO darbības atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, tiek vērtēti divi neatņemami elementi:

- 1) darbības pārskats, kas satur informāciju par izvirzītajiem mērķiem, rezultātiem, turpmākās darbības plāniem;
- 2) gada pārskats, kas iekļauj finanšu un nefinanšu datus.

²⁵ VID sniegtā informācija par 2020.gadu uz 25.10.2021.

20.attēls. SLO vērtējamie elementi

Saskaņā ar Likuma 13.panta pirmo daļu VID veic SLO darbības uzraudzības funkciju. Lai to realizētu, katra SLO ik gadu (līdz 31.martam) iesniedz VID iepriekšējā gada darbības pārskatu un gada pārskatu. Kā jau iepriekš tika minēts, SLO pārskatus par savu darbību 2020.gadā drīkstēja iesniegt trīs mēnešus vēlāk – līdz 2021.gada 30.jūnijam. VID šos dokumentus un citu VID rīcībā esošo informāciju apkopo un izvērtē, pēc tam iesniedz SLK, kura izskata un izvērtē SLO darbības atbilstību sabiedriskā labuma darbības būtībai.

SLK sniedz VID motivētu atzinumu par pretendenta atbilstību SLO statusam, lēmuma pieņemšanai par SLO statusa piešķiršanu, kā arī atzinumu par brīdinājuma izteikšanu un SLO statusa atņemšanu. VID atbildība ir arī nodrošināt SLO reģistra aktualitāti.

SLK sastāvā vienlīdz ir pārstāvētas gan NVO, gan valsts institūcijas, tādējādi komisijā ir pārstāvētas abu pušu intereses, kas ļauj izstrādāt sabalansētus un motivētus atzinumus VID, pamatojoties uz kuriem VID sagatavo lēmumus. Informācija par SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2020.gadā liecina, ka kopumā notikušas 23 SLK sēdes (vidēji divas mēnesī) un kopumā izskatīti 922 SLO darbības pārskati (405 par 2018.gadu un 516 par 2019 gadu).²⁶

Savukārt, lai veicinātu SLO sadarbību ar nodokļu administrāciju, principa “Konsultē vispirms” ietvaros 2020.gadā VID sniegtas 944 konsultācijas saistībā ar SLO jautājumiem:

- 454 rakstiskas konsultācijas, t.sk. elektroniskas konsultācijas;
- 482 - telefoniskas konsultācijas;
- 8 – klātienē VID klientu apkalpošanas centros.²⁷

3. SLO sektora aktualitātes

Ņemot vērā, ka līdz 2019.gadam SLO skaits palielinājās, bet, sākot ar 2019.gadu SLO skaits sāka pakāpeniski samazināties, joprojām aktuāls ir jautājums par SLO darbības un sasniegtajiem rezultātiem informācijas pieejamību ieinteresētajām pusēm, tajā skaitā potenciālajiem ziedotājiem, tādējādi veicinot un popularizējot izpratni par organizācijas pastāvēšanas mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem.

SLO informatīvais ziņojums

NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes darba plānā 2021.-2023.gadam iekļauts uzdevums - 2021.gadā izstrādāt un apstiprināt konceptuālos priekšlikumus sabiedriskā labuma sistēmas pilnveidošanai, kas paredz izstrādāt priekšlikumus regulējumam

²⁶ VID sniegtā informācija par VID un SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2020.gadā uz 24.09.2021.

²⁷ Turpat

sabiedriskā labuma sistēmas pilnveidošanai un atbalstīta to virzība apstiprināšanai MK un Saeimā; īstenota apstiprināto risinājumu praktiskā ieviešana un veikta regulējuma ieviešana, to skaitā ikgadēja SLO sistēmas uzraudzība.

Informatīvā ziņojuma “Par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un attīstību” (turpmāk – informatīvais ziņojums) projekts, kas tapis sadarbībā ar NVO, 2021.gada 10.jūnijā tika izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē (VSS-544) un ar tā saturu var iepazīties tīmekļa vietnē: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40503531>.

Ņemot vērā atzinumos iekļauto iebildumu un priekšlikumu saturu, FM 2021.gada 13.augustā organizēja starpinstitūciju saskaņošanas sanāksmi, lai vienotos par projekta pilnveides iespējām.

Šobrīd turpinās darbs pie informatīvā ziņojuma pilnveides un notiek konsultācijas ar Eiropas Komisiju, lai sniegtu savu izvērtējumu par informatīvajā ziņojumā ietverto reformu atbilstību ES normatīvajam regulējumam un attiecīgi nav piemērojami valsts atbalsta nosacījumi.

Ziedotāju aptauja

Lai izprastu ziedotāju motivāciju ziedojumu veikšanai, kā arī, lai saprastu, vai informācijas pieejamība par konkrētās SLO darbību ietekmē potenciālā ziedotāja lēmuma pieņemšanu par ziedojuma veikšanu, FM 2020.gada sākumā veica SLO sektora padziļināto izpēti. FM izstrādāto aptaujas anketu aizpildīja 204 respondenti, no kuriem 178 respondenti (87,3%) bija fiziskās personas un 26 (12,7%) - juridiskās personas. Aptaujas rezultāti liecina, ka 70,1 % aptaujāto pirms ziedojuma veikšanas veic publiski pieejamās informācijas izpēti par SLO; 46,6% izpētei izmanto organizācijas mājaslapas, 28,5% citas mājas lapas; 9,4% izmanto organizācijas finanšu pārskatus un tikai 7,4% VID SLO datu bāzi. Vienlaikus 68,2% ziedotāju norādīja, ka ir interese iepazīties ar organizācijas finanšu informāciju (piemēram, informāciju par saņemto ziedojumu izlietojumu).

No iepriekš minētā secināms, ka ziedotāji (potenciālie ziedotāji) ir ieinteresēti informācijas pieejamībā par SLO darbību, un no tās kvalitātes ir atkarīgs ziedotāja, kā arī citu ieinteresēto pušu atbalsts SLO. Turklāt SLO mājas lapa kā komunikācijas rīks ar iesaistītām pusēm netiek izmantots pietiekamā līmenī.

Lai popularizētu SLO darbības rezultātus un to lomu sabiedrībā, kā arī veicinātu filantropijas kultūras attīstību, būtu nepieciešams paredzēt pasākumus, lai informācija par SLO aktivitātēm būtu pieejama vienkopus un pārskatāmā formātā.

Identificētie riski NVO, t.sk. SLO, sektorā

Jautājums par naudas plūsmu kontroli NVO sektorā 2019.gadā tika aktualizēts, ņemot vērā, ka “Moneyval” ziņojumā NVO, tostarp SLO, noteikti riski par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju (turpmāk tekstā – NILL) un iespējamu terorisma finansēšanu. Finanšu izlūkošanas dienests 2020.gadā izstrādāja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ziņojumu “Nacionālais NILLTPF risku novērtēšanas ziņojums par 2017. - 2019.gadu (kopsavilkums)”, kurā tika konstatēti vairāki riski NVO sektorā, tostarp SLO.

Lai novērstu konstatētos riskus, ir jānodrošina NVO sektora naudas plūsmas caurskatāmība, līdz ar to tika rosināts pilnveidot NVO normatīvo regulējumu nolūkā nodrošināt NVO, tai skaitā SLO, efektīvu uzraudzību un iespēju korekti monitorēt sektora NILL riskus, piemēram, ieviešot prasību par ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšanu. Finanšu institūcijām, ziedotājiem un sabiedrībai jābūt pārliecinātiem, ka NVO pakalpojumi sasniedz savu patieso mērķauditoriju.